

POLICY BRIEF: MELLAN OFFER OCH FÖRÖVARE?

EN NORDISK KARTLÄGGNING AV KOPPLINGARNA MELLAN KRIMINELL EXPLOATERING AV BARN OCH MÄNNISKOHANDEL

Anniina Jokinen (HEUNI)

Scoping emerging forms of trafficking in
human beings in the Nordic countries

Med stöd av akademisk forskning, officiella rapporter, mediakällor och konsultationer med nordiska yrkesverksamma inom rättsväsendet lyfter denna kartläggande studie fram frågan om ungas inblandning i gängrelaterad brottslighet, med särskilt fokus på Sverige som en central referenspunkt i den nordiska debatten. Analysen betonar komplexiteten i att identifiera situationer där barn som deltar i brott i själva verket kan vara utsatta för exploatering och/eller människohandel, vilket kräver en nyanserad förståelse av sårbarhet, exploatering och tvång.

CENTRALA RESULTAT

- Barn kan rekryteras till och utnyttjas i brottslig verksamhet genom att deras sårbarheter utnyttjas, såsom ung ålder, negativa barndomsupplevelser inklusive traumatiska erfarenheter, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar samt ekonomiskt beroende. Utnyttjandet sker ofta utan tydlig användning av våld.
- Att erkänna barn som exploateras i brottslig verksamhet som offer för exploatering, tvångsrekrytering och i vissa fall människohandel är avgörande för att säkerställa deras skydd och tillämpa principen om straffrihet enligt internationell rätt. Själva rekryteringen av barn i syfte att exploatera dem i brottsliga aktiviteter kan uppfylla den rättsliga definitionen av människohandel. För barn krävs det inte att medel som vilseledande eller missbruk av utsatt belägenhet kan bevisas.
- Få jurisdiktioner har tydliga bestämmelser om straffrihet av barn som tvingats in i kriminalitet eller som är offer för människohandel. Felidentifiering av exploaterade barn som gärningspersoner kan leda till straffregister, avbruten skolgång samt placering i fosterhem eller institutioner. Dessa faktorer är i sig förknippade med ökad risk för återfall i brott och att utsättas på nytt, inklusive människohandel.
- För att effektivt förebygga exploatering och människohandel av barn krävs att man bemöter och bearbetar negativa barndomsupplevelser, stärker skyddande faktorer, förbättrar identifieringen av våld som riktas mot barn och erbjuder tidigt stöd till familjer. Dessa insatser minskar sårbarheten och bidrar till att förebygga både exploatering och ungdomsbrottslighet.

Rapporten drar slutsatsen att ett traffickingperspektiv på kriminell exploatering av barn kan förbättra skyddet av offer och flytta fokus från straff till rehabilitering. Konkret innebär detta att brottsbekämpande myndigheter bör utreda om ett barn kan ha manipulerats eller tvingats av äldre förövare när de deltar i brottslig verksamhet. Detta kräver specialisering och ökad kompetens särskilt bland aktörer inom rättsväsendet samt social- och hälsosektorn, för att bättre identifiera de exploateringsmönster och samband som ligger bakom enskilda barns brottsliga handlingar.

CHECKLISTA FÖR FÖRBÄTTRAD IDENTIFIERING

När myndigheter bedömer situationen hos ett enskilt barn och om den utgör människohandel bör de se till barnets hela livssituation och utvärdera följande faktorer:

- ✓ Identifiera intersektionella sårbarheter, såsom substansbruk, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, psykisk ohälsa, kön eller minoritetsbakgrund.
- ✓ Notera om barnet var beroende av förövaren/vuxna för grundläggande behov som mat, boende eller säkerhet.
- ✓ Bedöm om barnet fruktade konsekvenser som repressalier, frihetsberövande eller utvisning om det inte lydde förövaren/vuxna.
- ✓ Utvärdera om barnet kontrollerades genom våld, hot, manipulation, skuld, skrämsel eller känslor av skam eller rädsla.
- ✓ Överväg om barnets rörelsefrihet på något sätt varit begränsad eller kontrollerad.

Om en eller flera av faktorerna förekommer kan detta indikera att barnets agerande inte varit frivilligt. Det är viktigt att snabba insatser görs i sådana situationer.

CENTRALA REKOMMENDATIONER

- Beslutsfattare bör säkerställa att lagstiftning och riktlinjer tydligt erkänner exploatering i brottslig verksamhet, inklusive av barn, som en form av människohandel, och polis, åklagare och domare bör tillämpa straffrihetsprincipen i praktiken.
- Polis och åklagare bör utveckla konkreta verktyg och rutiner för att identifiera och dokumentera kriminell exploatering, tvång och sårbarhet, samt säkerställa att barn som berättar om exploatering skyddas och får stöd under hela utredningen.
- Beslutsfattare bör investera i utbildning, förebyggande arbete och stöd till offer genom att ge alla relevanta yrkesgrupper kompetens att identifiera exploatering av barn i kriminalitet, samt säkerställa finansiering för lågtröskeltjänster och civilsamhällesorganisationer så att barn tryggt kan rapportera exploatering utan rädsla för repressalier.
- I grunden kräver förebyggande av exploatering av barn att arbetet mot människohandel kopplas samman med bredare insatser för att förebygga skada och våld mot barn, inklusive tidiga stödåtgärder som minskar utsatthet, stärker skydd och sänker barns sårbarhet för såväl exploatering som kriminellt beteende.

Denna policy brief bygger på rapporten "Between Victimhood and Offending: A Nordic Scoping Study on the Links Between Youth Criminal Exploitation and Trafficking" av Anniina Jokinen, Annette Bäckström, Sofie Relander, Natalia Ollus, Jenna Kenttälä och Carolina Bäckström https://bit.ly/scope_crim

Publicerad i Helsingfors år 2026 av Europeiska institutet för kriminalpolitik (HEUNI), verksamt i anslutning till Förenta nationerna. Studien har utarbetats med finansiering från Nordiska ministerrådet av experter vid HEUNI.